

AKTUAR MOLIYA VA BUXGALTERIYA HISOBI ILMIY JURNALI

Vol. 6 Issue 11| **pp.** 81-93 | **ISSN**: 2181-1865
Available online https://finance.tsue.uz/index.php/afa

TIJORAT BANKLARIDA KREDIT RISKLARINI BOSHQARISH ORQALI MUAMMOLI KREDITLAR HAJMINI KAMAYTIRISH

Maqsudov Bunyod Abdusamat o‘g‘li
Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti,
PhD, katta o‘qituvchi, Bank ishi kafedrasi

Annotatsiya: *Maqolada O‘zbekiston tijorat banklarida kredit risklarini boshqarish tizimini takomillashtirish orqali muammoli kreditlar (NPL) hajmini kamaytirish yo‘nalishlari ilmiy asoslangan. Tadqiqot O‘zbekiston Respublikasi Markaziy banki, Xalqaro valyuta jamg‘armasi (XVJ), Jahon banki, Yevropa bank nazorati organi (EBA) ma’lumotlari hamda xorijiy va mahalliy ilmiy manbalarga tayanadi. Tahlil natijalariga ko‘ra, tizim bo‘yicha NPL ulushi 2022-yil 1-yanvardagi 5,2 foizdan 2026-yil 1-yanvarda 3,0 foizgacha pasaygan, biroq 2026-yil 1-avgustga kelib 3,71 foizga (23,9 trln so‘m) qayta ko‘tarilgan; muammoli kreditlarning 70,2 foizi davlat ulushli banklar portfeliga to‘g‘ri keladi. 2026-yilning birinchi yarmida NPL hajmi kredit portfeliga nisbatan 4,2 baravar tezroq o‘sgan. XVJ ma’lumotlariga ko‘ra, 2023-yil oxirida rasmiy NPL ko‘rsatkichi 4,2 foiz bo‘lgan holda MHXS 9 bo‘yicha 3-bosqichdagi kreditlar ulushi 7,8 foizni tashkil etgan, ya’ni rasmiy statistika kredit sifati muammolarini to‘liq aks ettirmaydi. Italiya, Ispaniya, Irlandiya va Germaniyaning NPLni hal etish tajribasi asosida kredit riskini boshqarishning to‘rt tarkibiy qismli modeli – erta ogohlantirish, MHXS 9 ga asoslangan tasniflash va zaxiralash, muammoli aktivlarni boshqarish va undirish infratuzilmasi hamda korporativ boshqaruv – taklif etilgan. Hisob-kitoblarga ko‘ra, NPL ulushini 3,0 foizgacha tushirish uchun 2026-yil 1-avgust holatidagi portfelda taxminan 4,6 trln so‘m muammoli kreditni kamaytirish talab etiladi.*

Kalit so‘zlar: *kredit riski, muammoli kreditlar, NPL, tijorat banklari, MHXS 9, zaxiralash, Bazel III, restrukturizatsiya, erta ogohlantirish tizimi.*

Annotation: *The article substantiates ways of reducing the volume of non-performing loans (NPLs) in Uzbek commercial banks through the improvement of credit risk management. The study relies on data from the Central Bank of Uzbekistan, the IMF, the World Bank and the European Banking Authority (EBA), as well as on international and national academic sources. The results show that the system-wide NPL ratio declined from 5.2% on 1 January 2022 to 3.0% on 1 January 2026, but rose again to 3.71% (UZS 23.9 trillion) by 1 August 2026; 70.2% of all NPLs are concentrated in banks with state ownership. In the first half of 2026 the stock of NPLs grew 4.2 times faster than the loan portfolio. According to the IMF, at end-2023 the official NPL ratio was 4.2% while IFRS 9 Stage 3 loans stood at 7.8%, which means that official statistics do not fully capture asset-quality problems. Drawing on the NPL resolution experience of Italy, Spain, Ireland and Germany, a four-component credit risk management model is proposed: early warning, IFRS 9-based classification and provisioning, problem-asset management and recovery infrastructure, and corporate governance. Calculations indicate that reducing the NPL ratio to 3.0% requires a*

reduction of roughly UZS 4.6 trillion in non-performing loans relative to the 1 August 2026 portfolio.

Key words: *credit risk, non-performing loans, NPL, commercial banks, IFRS 9, provisioning, Basel III, restructuring, early warning system.*

Аннотация: *В статье научно обоснованы направления снижения объёма проблемных кредитов (NPL) в коммерческих банках Узбекистана на основе совершенствования управления кредитными рисками. Исследование опирается на данные Центрального банка Республики Узбекистан, МВФ, Всемирного банка, Европейского банковского управления (EBA), а также зарубежных и национальных научных источников. Результаты анализа показывают, что доля NPL в целом по системе снизилась с 5,2% на 1 января 2022 года до 3,0% на 1 января 2026 года, однако к 1 августа 2026 года вновь выросла до 3,71% (23,9 трлн сумов); 70,2% всех проблемных кредитов приходится на банки с государственным участием. В первом полугодии 2026 года объём NPL рос в 4,2 раза быстрее кредитного портфеля. По данным МВФ, на конец 2023 года официальный показатель NPL составлял 4,2%, тогда как доля кредитов 3-й стадии по МСФО 9 достигала 7,8%, то есть официальная статистика не полностью отражает проблемы качества активов. На основе опыта урегулирования NPL в Италии, Испании, Ирландии и Германии предложена модель управления кредитным риском из четырёх компонентов: раннее предупреждение, классификация и резервирование на основе МСФО 9, инфраструктура управления проблемными активами и взыскания, корпоративное управление. Расчёты показывают, что для снижения доли NPL до 3,0% необходимо сократить проблемные кредиты примерно на 4,6 трлн сумов относительно портфеля на 1 августа 2026 года.*

Ключевые слова: *кредитный риск, проблемные кредиты, NPL, коммерческие банки, МСФО 9, резервирование, Базель III, реструктуризация, система раннего предупреждения.*

Kirish

Bank tizimi O‘zbekiston moliya sektorining asosiy bo‘g‘ini hisoblanadi. XVJ va Jahon bankining Moliya sektorini baholash dasturi (FSAP) hujjatlariga ko‘ra, 2024-yil 1-iyul holatida bank sektori aktivlari moliya tizimi aktivlarining 94,6 foizini tashkil etgan, mamlakatda faoliyat yuritayotgan 36 ta bankning 9 tasi davlat ulushiga ega bo‘lib, ular bank tizimi aktivlarining qariyb uchdan ikki qismini nazorat qilgan; bank aktivlari YaIMning 55 foiziga, bank kreditlari esa 40 foiziga teng bo‘lgan [1; 2]. Moliya tizimi bankka asoslangani sababli kredit portfeli sifati iqtisodiy o‘sish, moliyaviy barqarorlik va davlat byudjeti xavfsizligiga bevosita ta’sir ko‘rsatadi.

Markaziy bank ma’lumotlariga ko‘ra, 2026-yil 1-avgust holatida tijorat banklarining umumiy kredit portfeli 644 637,2 mlrd so‘mni, shundan muammoli kreditlar 23 928,6 mlrd so‘mni (3,71 foiz) tashkil etdi [3]. 2026-yilning birinchi yarmida jami kreditlar 6,4 foizga o‘sgan bo‘lsa, NPL hajmi 27,1 foizga ortgan va NPL ulushi 3,0 foizdan 3,6 foizgacha ko‘tarilgan [3]. Bu o‘zgarish 2025-yilda erishilgan pasayishdan keyin yuz berdi: o‘tgan yili muammoli kreditlar 21,8 trln so‘mdan 18,1 trln so‘mgacha, ularning ulushi esa taxminan 4 foizdan 3 foizgacha kamaygan edi [3]. Demak, NPLning pasayish tendensiyasi barqaror emas va uning bir qismi hisobdan chiqarish hamda restrukturizatsiya hisobiga erishilgan bo‘lishi mumkin.

Rasmiy ko‘rsatkichlar ortida chuqurroq muammolar mavjud. XVJ ekspertlari Markaziy bankning NPL mezonlari MHXS 9 bo‘yicha kredit qadrsizlangan (3-bosqich) aktivlarni qamrab olmasligini, 2023-yil dekabr holatida NPL ulushi 4,2 foiz bo‘lgan holda 3-bosqich kreditlar 7,8 foizni tashkil etganini qayd etgan [1]. 2024-yilda “substandart” kreditlar ulushi 17,3 foizga, NPL bo‘yicha zaxira qoplash koeffitsiyenti esa 45,4 foizga teng bo‘lgan [1]. Fitch Ratings agentligi o‘zi reyting bergan O‘zbekiston banklarida MHXS 9 bo‘yicha qadrsizlangan kreditlar ulushi 2025–2026-yillarda 9–10 foizli eng yuqori nuqtaga yetishini prognoz qilgan [4].

Mavzuning dolzarbligi me’yoriy-huquqiy muhitdagi tub o‘zgarishlar bilan ham belgilanadi. Adliya vazirligida 2026-yil 10-sentabrda 3937-son bilan ro‘yxatdan o‘tkazilgan “Banklarda aktivlar sifatini tasniflash va aktivlar bo‘yicha ehtimoliy yo‘qotishlarni qoplash uchun zaxiralar shakllantirish hamda ulardan foydalanish tartibi to‘g‘risida”gi nizom aktivlarni tasniflash va zaxira yaratish talablarini Bazel qo‘mitasining asosiy tamoyillari hamda MHXS 9 ga muvofiqlashtirib, qarz oluvchining to‘lovni amalga oshirish ehtimoli pastligini aniqlovchi “unlikely-to-pay” mezonlarini joriy etdi [5]. Markaziy bank 2025–2028-yillarda banklar faoliyatini tartibga solish va nazorat qilish tizimini takomillashtirish bo‘yicha “Yo‘l xarita”ni tasdiqlagan [6], uning rahbariyati esa 2026-yilda MHXSga o‘tish va aktivlarni Bazel III standartlari asosida baholashni, 2027-yilda Bazel III standartlariga (ICAAP va axborotni oshkor qilish) to‘liq o‘tishni rejalashtirilganini ma’lum qilgan [7]. 2026-yil 30-sentabrda 3948-son bilan ro‘yxatdan o‘tkazilgan qaror banklarni kredit reklamasi va shartnomalarida to‘lovni kechiktirish oqibatlari haqida mijozlarni ogohlantirishga majbur qildi [8]. Ushbu o‘zgarishlar banklardan kredit riskini boshqarish tizimini qayta ko‘rib chiqishni talab etadi.

Xalqaro miqyosda ham muammo dolzarbligicha qolmoqda. EBA ma’lumotlariga ko‘ra, Yevropa Ittifoqi va Yevropa iqtisodiy hududi banklarida NPL ulushi 2025-yil oxirida 1,8 foiz (NPL hajmi 370 mlrd yevro) darajasida barqarorlashgan [9]. O‘zbekistonda NPL ulushi (3,71 foiz) bu darajadan ikki baravardan ortiq yuqori, banklar o‘rtasidagi tafovut esa katta: 2026-yil 1-avgust holatida eng yuqori ko‘rsatkich TBC Bankda (13,07 foiz) qayd etilgan bo‘lsa, ayrim banklarda (masalan, Uzum Bank) muammoli kreditlar deyarli mavjud emas [3; 10].

Shunday qilib, O‘zbekiston banklarida NPL ulushi nisbatan past ko‘rinsa-da, u davlat ulushli banklarda to‘planib qolgan, rasmiy statistika MHXS 9 bo‘yicha qadrsizlangan kreditlar hajmidan past, zaxira qoplash darajasi esa yetarli emas. Bu holat kredit berishdan oldingi baholash, monitoring, muammoli aktivlar bilan ishlash va korporativ boshqaruvni qamrab oluvchi yaxlit yondashuvni talab etadi.

Mavzuga oid adabiyotlar sharhi

J.Stiglitz va A.Weiss kredit bozoridagi axborot asimmetriyasi muammosini kredit ratsionlash modeli orqali asoslagan: foiz stavkasi oshganda xavfli qarz oluvchilar ulushi ko‘payadi (salbiy tanlov), shu sababli banklar narxni emas, kredit miqdorini cheklashga o‘tadi [11]. Bu g‘oya kredit riskini boshqarishda faqat yuqori foiz stavkasiga tayanib bo‘lmasligini va qarz oluvchini sinchkovlik bilan baholash zarurligini ko‘rsatadi. Qarz oluvchining defolt ehtimolini miqdoriy baholashda E.Altmanning Z-ko‘rsatkich modeli hozirgacha skoring tizimlarining nazariy asoslaridan biri bo‘lib qolmoqda [12].

Bazel bank nazorati qo‘mitasining “Kredit riskini boshqarish tamoyillari” hujjati kredit riskini boshqarishning to‘rt asosiy yo‘nalishini belgilaydi: tegishli kredit muhitini yaratish, sog‘lom kredit berish jarayoni, kreditlarni muntazam monitoring qilish hamda kredit risklari ustidan yetarli nazoratni ta’minlash [13]. 2017-yilda Bazel qo‘mitasi muammoli aktivlar (non-performing exposures) va kredit shartlarini qarz oluvchi foydasiga qayta ko‘rib chiqish (forbearance) ta’riflarini uyg‘unlashtirgan yo‘riqnomani e’lon qildi [14]. Jahon banki metodologiyasiga ko‘ra, NPL – 90 kun va undan ortiq muddati o‘tgan yoki garovni realizatsiya qilmasdan to‘liq qaytarilishi ehtimoli past bo‘lgan kreditlar bo‘lib, ular zaxiralar va garov chegirilmagan yalpi balans qiymatida baholanadi [15].

NPL shakllanishining sabablari bo‘yicha adabiyotlarni ikki guruhga ajratish mumkin: makroiqtisodiy va bankka xos omillar. A.Berger va R.DeYoung AQSH banklari misolida “yomon omad” (bad luck), “yomon boshqaruv” (bad management), “tejamkorlik” (skimping) va “axloqiy xatar” (moral hazard) gipotezalarini sinab, xarajatlar samaradorligining pasayishi muammoli kreditlar ko‘payishidan oldin yuz berishini aniqlagan [16]. J.Podpiera va L.Weill Chexiya banklarining 1994–2005-yillardagi ma’lumotlarida “yomon boshqaruv” gipotezasini tasdiqlab, “yomon omad” gipotezasini rad etgan [17]. D.Louzis, A.Vouldis va V.Metaxas Gretsiya banklari misolida YaIM o‘sishi, ishsizlik, foiz stavkalari va davlat qarzi kabi makroiqtisodiy omillar hamda boshqaruv sifati kabi bankka xos omillar NPLga ta’sir qilishini, ipoteka, biznes va iste’mol kreditlari bo‘yicha NPL determinantlari turlicha ekanini ko‘rsatgan [18].

M.Nkusu rivojlangan davlatlar uchun makromoliyaviy zaifliklar va NPL o‘rtasida teskari aloqa mavjudligini ko‘rsatgan: iqtisodiy sustlashuv NPLni oshiradi, NPL esa kreditlash va o‘sishni cheklaydi [19]. N.Klein Markaziy, Sharqiy va Janubi-Sharqiy Yevropa (CESEE) mamlakatlarida makroiqtisodiy va bankka xos omillar ta’sirini hamda NPL bilan makroiqtisodiy ko‘rsatkichlar o‘rtasidagi o‘zaro bog‘liqlikni tasdiqlagan [20]. R.Beck, P.Jakubik va A.Piloiu 75 ta mamlakat tanlanmasida NPLning asosiy determinantlari sifatida real YaIM o‘sishi, aksiyalar narxi, almashuv kursi va kreditlash foiz stavkasini aniqlagan [21]. Bu natijalar O‘zbekiston uchun, ayniqsa, so‘m kursining o‘zgarishi va valyuta kreditlari ulushi nuqtai nazaridan muhim.

Yevropa markaziy banki 2017-yilda NPL strategiyasi, boshqaruv va operatsion imkoniyatlar, restrukturizatsiya, undirish va garovni realizatsiya qilish bo‘yicha yo‘riqnoma e’lon qilgan [22]. MHXS 9 kutilayotgan kredit zararlari modelini joriy etib, kreditlarni uch bosqichga ajratadi: 1-bosqich (kredit riski sezilarli oshmagan), 2-bosqich (kredit riski sezilarli oshgan) va 3-bosqich (kredit qadrsizlangan); muddati 30 kundan ortiq o‘tgan kreditlar uchun kredit riskining sezilarli oshganligi taxmin qilinadi [23]. Bu yondashuv zaxiralarni zarar yuz bergandan keyin emas, kutilayotgan zarar asosida oldindan shakllantirish imkonini beradi. P.Baudino va H.Yun turli mamlakatlarda NPLni hal etish tajribasini umumlashtirib, aktivlarni boshqarish kompaniyalari, sekyuritizatsiya va huquqiy islohotlar samaradorligi makroiqtisodiy sharoit, fiskal imkoniyatlar va sud-huquq tizimiga bog‘liqligini ko‘rsatgan [24].

Mahalliy adabiyotlarda NPL bo‘yicha empirik tadqiqotlar so‘nggi yillarda ko‘paymoqda. O.Isakov dinamik panel ma’lumotlari asosida O‘zbekiston tijorat banklarida NPLga ta’sir etuvchi omillarni baholagan [25]. J.Rustamov davlat va nodavlat

banklarda NPL dinamikasini qiyoslab, 2021-yil iyulda tafovut eng yuqori darajaga (6,37 va 5,39 foiz) yetganini, 2025-yil oxirida esa u 0,6 foiz bandiga (3,2 va 2,6 foiz) qisqarganini ko‘rsatgan [26]. B.Jalilova 2026-yil 1-yanvar holatida bank tizimidagi NPLning 71,1 foizi davlat ishtirokidagi banklarga to‘g‘ri kelishini qayd etib, erta ogohlantirish mexanizmlari samaradorligini tahlil qilgan [27]. H.Xodjayev esa stress-testlash va erta ogohlantirish tizimini rivojlantirish hamda NPL o‘sishi manbalarini o‘z vaqtida aniqlash uchun mashinali o‘qitish modellaridan foydalanishni taklif etgan [28]. XVJ baholashida davlat ulushli banklarda NPL va substandart kreditlar ulushining yuqoriligi yo‘naltirilgan va imtiyozli kreditlash bilan bog‘langan, bunday kreditlar ulushi 2020-yildagi 39 foizdan 2024-yil oxirida 24 foizgacha qisqargani qayd etilgan [1].

Mavjud adabiyotlar NPL determinantlarini asosan makroiqtisodiy yoki alohida bank darajasida o‘rgangan. MHXS 9 va “unlikely-to-pay” mezonlariga asoslangan yangi tasniflash qoidalari, rasmiy NPL va qadrsizlangan kreditlar o‘rtasidagi tafovut hamda NPLni kamaytirishning xalqaro mexanizmlarini O‘zbekistonning so‘nggi ma’lumotlari bilan qiyoslagan tadqiqotlar yetarli emas. Ushbu maqola shu bo‘shliqni to‘ldirishga qaratilgan.

Tadqiqot metodologiyasi

Tadqiqot to‘rt bosqichda amalga oshirildi. Birinchi bosqichda Markaziy bankning NPL va bank tizimi ko‘rsatkichlariga oid ma’lumotlari, XVJ va Jahon bankining FSAP hujjatlari, Markaziy bankning Moliyaviy barqarorlik sharhi hamda Fitch Ratings baholari to‘plandi [3; 29; 10; 1; 2; 30; 4]. Ikkinchi bosqichda xalqaro taqqoslash uchun EBA Risk Dashboard hujjati, Scope Ratings tahlili hamda Italiya, Ispaniya, Irlandiya va Germaniyaning NPLni hal etish tajribasiga oid manbalar o‘rganildi [9; 31; 24; 32]. Uchinchi bosqichda ma’lumotlar jadvallarga jamlanib, dinamik, tarkibiy va qiyosiy tahlil o‘tkazildi. To‘rtinchi bosqichda ssenariy hisob-kitoblari bajarilib, kredit riskini boshqarish modeli ishlab chiqildi.

Tadqiqotda vaqt qatorlari va dinamik tahlil (mutlaq va nisbiy o‘zgarish, o‘sish sur’atlari), tarkibiy tahlil (davlat va nodavlat banklar ulushi, alohida banklar kesimi), qiyosiy tahlil (O‘zbekiston, Yevropa Ittifoqi va alohida Yevropa mamlakatlari), ssenariy (what-if) hisob-kitoblari, mantiqiy umumlashtirish va ekspert baholash usullaridan foydalanildi. Asosiy ko‘rsatkichlar quyidagi formulalar bo‘yicha hisoblandi:

$$\text{NPL ulushi (\%)} = \text{NPL hajmi} / \text{jami kredit portfeli} \times 100; \quad (1)$$

$$\text{Zaxira qoplash koeffitsiyenti (\%)} = \text{NPL bo‘yicha zaxiralar} / \text{NPL hajmi} \times 100; \quad (2)$$

$$\text{Davlat banklarining NPLdagi hissasi (\%)} = \text{davlat ulushli banklardagi NPL} / \text{tizimdagi jami NPL} \times 100; \quad (3)$$

$$\text{NPL o‘zgarishi (\%)} = (NPL_1 - NPL_0) / NPL_0 \times 100; \quad (4)$$

$$\text{Maqsadli NPL hajmi} = \text{maqsadli NPL ulushi} \times \text{kredit portfeli; zarur qisqarish} = \text{joriy NPL} - \text{maqsadli NPL}. \quad (5)$$

Ma’lumotlarning cheklovlari quyidagilardan iborat. Birinchidan, XVJ Markaziy bankning NPL mezonlarini MHXS 9 ning 3-bosqichiga to‘liq mos emas deb baholagan, shu sababli rasmiy NPL va qadrsizlangan kreditlar ko‘rsatkichlari to‘g‘ridan-to‘g‘ri solishtirilmaydi [1]. Ikkinchidan, ayrim davrlar bo‘yicha ma’lumotlar turli manbalarda farq qiladi: masalan, 2023-yil oxiri uchun Markaziy bank ma’lumotlarida NPL ulushi 3,5 foiz [3], XVJ baholashida esa 4,2 foiz [1]; bunga hisoblash metodikasi, sana va banklar

tarkibidagi farqlar sabab bo‘lishi mumkin, shu sababli maqolada har bir ko‘rsatkichning manbasi va sanasi ko‘rsatildi. Uchinchidan, mamlakatlar o‘rtasida hisobot va nazorat tizimlari farq qilgani uchun xalqaro NPL ko‘rsatkichlari qat’iy taqqoslanuvchan emas [15].

Tahlil va natijalar

Tijorat banklarida kredit portfeli risklarining holatini baholash NPL dinamikasini, uning banklar guruhlari bo‘yicha taqsimlanishini, kredit portfelining o‘sish sur’ati bilan NPL o‘zgarishi o‘rtasidagi nisbatni hamda kreditlarning yashirin risk darajasini aniqlashni talab etadi. Tahlil shuni ko‘rsatadiki, so‘nggi yillarda rasmiy NPL ko‘rsatkichi pasayish tendensiyasini namoyon qilgan bo‘lsa-da, kredit portfelining tez kengayishi va MHXS 9 bo‘yicha qadrsizlangan kreditlarning yuqori ulushi ushbu ijobiy tendensiyani ehtiyotkorlik bilan talqin qilishni taqozo etadi.

2026-yil 1-avgust holatida tijorat banklarining jami kredit portfeli 644 637 mlrd so‘mni tashkil etgan, shundan 23 929 mlrd so‘mi muammoli kreditlarga to‘g‘ri kelib, NPL ulushi 3,7 foizni tashkil qilgan. Davlat ulushli banklarning kredit portfeli 421 937 mlrd so‘m, NPL hajmi esa 16 802 mlrd so‘m bo‘lgan. Demak, davlat ulushli banklarda NPL ulushi 4,0 foizni tashkil etib, boshqa banklardagi 3,2 foizlik ko‘rsatkichdan yuqori bo‘lgan (1-jadval).

1-jadval

O‘zbekiston tijorat banklarida kredit portfeli va NPL ko‘rsatkichlari, 2026-yil 1-avgust holatiga

Banklar guruhi	Kredit portfeli, mlrd so‘m	NPL, mlrd so‘m	NPL ulushi, %	Jami NPLdagi ulushi, %
Jami bank tizimi	644 637	23 929	3,7	100,0
Davlat ulushli banklar	421 937	16 802	4,0	70,2
Boshqa banklar	222 700	7 127	3,2	29,8

Manba: Markaziy bank ma’lumotlari [3] asosida muallif hisob-kitoblari.

Jadval ma’lumotlaridan ko‘rinadiki, bank tizimidagi muammoli kreditlarning 70,2 foizi davlat ulushli banklar hissasiga to‘g‘ri keladi. Davlat ulushli banklarning jami kredit portfelidagi ulushi 65,5 foiz bo‘lgani holda ularning NPLdagi ulushi 70,2 foizga yetgan, ya’ni ushbu banklarda kredit portfeli konsentratsiyasi bilan bir qatorda kredit sifati bo‘yicha ham nisbatan yuqori risk mavjud. Bu natija XVJ xulosalari bilan mos keladi: davlat ulushli banklarda NPL va substandart kreditlar ulushi xususiy banklarga nisbatan yuqori bo‘lib, yo‘naltirilgan va imtiyozli kreditlash dasturlari kredit riskining to‘planishiga olib keluvchi omillardan biri hisoblanadi [1].

Davlat ulushli banklar ichida ham kredit sifati bir xil emas. 2026-yil 1-avgust holatida eng yuqori NPL ulushi Mikrokreditbankda (9,9 foiz), Biznesni rivojlantirish bankida (5,8 foiz) va Asakabankda (4,5 foiz), nisbatan pasti esa O‘zmilliybankda (3,0 foiz), O‘zsanoatqurilishbankda (3,2 foiz) va Agrobankda (3,4 foiz) qayd etilgan (2-jadval).

2-jadval

Ayrim davlat ulushli banklarda NPL koʻrsatkichlari, 2026-yil 1-avgust holatiga

Bank	Kredit portfeli, mlrd soʻm	NPL, mlrd soʻm	NPL ulushi, %
Oʻzmilliybank	105 491	3 197	3,0
Agrobank	92 643	3 184	3,4
Oʻzsanoatqurilishbank	59 968	1 910	3,2
Asakabank	39 617	1 776	4,5
Xalq banki	37 499	1 535	4,1
Biznesni rivojlantirish banki	26 220	1 532	5,8
Mikrokreditbank	23 124	2 282	9,9

Manba: Markaziy bank maʼlumotlari [3] asosida muallif tomonidan tuzilgan.

Banklar kesimidagi tafovut kredit riskini faqat bank tizimi boʻyicha umumiy koʻrsatkich orqali baholash yetarli emasligini koʻrsatadi. Shu sababli taklif etilayotgan metodikada bankning umumiy NPL koʻrsatkichi bilan bir qatorda kredit turi, qarz oluvchi segmenti, kredit muddati, valyutasi, taʼminoti, restrukturizatsiya holati va qarz oluvchining pul oqimi kabi koʻrsatkichlar ham hisobga olinishi lozim.

Markaziy bank maʼlumotlari kredit portfelining sezilarli kengayganini koʻrsatadi: 2025-yil 1-avgustdan 2026-yil 1-avgustgacha jami kredit qoʻyilmalari 576 247 mlrd soʻmdan 644 637 mlrd soʻmgacha, yaʼni 11,9 foizga, bank aktivlari esa 852 381 mlrd soʻmdan 1 016 585 mlrd soʻmgacha, yaʼni 19,3 foizga oshgan [29]. Bunday sharoitda NPL ulushining oʻzgarishini kredit portfelining oʻsish surʼati bilan birgalikda tahlil qilish zarur, chunki maxrajning (kredit portfelining) tez oʻsishi NPL ulushini vaqtincha pasaytirishi mumkin va bu kredit riskining mutlaq kamayganini anglatmaydi. Shu nuqtai nazardan quyidagi ikki koʻrsatkichni birgalikda monitoring qilish taklif etiladi:

$$NPL\ dinamikasi\ indeksi = NPL_t / NPL_{t-1} \times 100; \quad (6)$$

Kredit riskining intensivlik koeffitsiyenti (K) = NPL oʻsish surʼati / kredit portfeli oʻsish surʼati. (7)

Agar K > 1 boʻlsa, NPL kredit portfeliga nisbatan tezroq oʻsayotgan boʻladi va bu riskning kuchayishidan dalolat beradi; K < 1 boʻlganda esa kredit portfeli NPLga nisbatan tezroq kengayadi, biroq bu kredit sifati avtomatik ravishda yaxshilanganini anglatmaydi. 2026-yilning birinchi yarmi maʼlumotlariga koʻra, NPL hajmi 27,1 foizga, kredit portfeli esa 6,4 foizga oʻsgan, yaʼni K = 27,1 / 6,4 ≈ 4,2. Demak, ushbu davrda muammoli kreditlar kredit portfeliga nisbatan qariyb 4,2 baravar tezroq oʻsgan, bu esa NPL ulushining 3,0 foizdan 3,6 foizgacha oshishini izohlaydi.

Tadqiqotning muhim natijalaridan biri rasmiy NPL koʻrsatkichi bilan MHXS 9 boʻyicha 3-bosqich kreditlari oʻrtasidagi sezilarli tafovutdir. XVJ maʼlumotlariga koʻra, 2023-yil dekabr holatida rasmiy NPL ulushi 4,2 foiz boʻlgan bir paytda 3-bosqich kreditlari ulushi 7,8 foizni, yaʼni qariyb ikki baravar koʻpni tashkil qilgan [1]. Bu farq faqat metodologik tafovut bilan izohlanmaydi: kreditlarning bir qismi rasmiy NPL maqomiga oʻtkazilmasdan “substandart”, restrukturizatsiya qilingan yoki boshqa toifalarda saqlanib qolishi mumkin. 2024-yilda tizim boʻyicha substandart kreditlar ulushi 17,3 foizni, davlat

ulushli banklarda 21,5 foizni, NPL bo‘yicha zaxira qoplash koeffitsiyenti esa 45,4 foizni tashkil etgan [1]. Shu sababli taklif etilayotgan metodikaning asosiy tamoyili – NPLni muammo yuzaga kelgandan keyin o‘lchash emas, balki uning yuzaga kelish ehtimolini oldindan baholashdir.

Buning uchun kredit portfelini MHXS 9 mantiqiga mos uch bosqichda monitoring qilish taklif etiladi. Birinchi bosqich – normal kreditlar: qarz oluvchining moliyaviy holati barqaror, to‘lovlar o‘z vaqtida amalga oshiriladi va kredit riskining sezilarli oshishi kuzatilmaydi. Ikkinchi bosqich – kredit riski sezilarli oshgan kreditlar: qarz oluvchining pul oqimlari yomonlashgan yoki to‘lov intizomida dastlabki salbiy belgilar paydo bo‘lgan. Uchinchi bosqich – qadrsizlangan (NPL) kreditlar: defolt, to‘lovga qobiliyatsizlik yoki qaytarilish ehtimolining keskin pasayishi kuzatiladi. Bu yondashuv bankka muammoli kreditni faqat 90 kunlik kechikishdan keyin aniqlash o‘rniga uning shakllanishidan oldin choralar ko‘rish imkonini beradi.

An’anaviy kredit monitoringida asosan muddati o‘tgan to‘lovlar, moliyaviy hisobotlar va garov qiymati kabi indikatorlardan foydalaniladi. Raqamli monitoring esa ularga qo‘shimcha ravishda qarz oluvchining moliyaviy xatti-harakatlarini real vaqt rejimida tahlil qilish imkonini beradi. Shu asosda erta ogohlantirish tizimi uchun quyidagi indikatorlar taklif etiladi (3-jadval).

3-jadval

Kredit riskini erta ogohlantirish tizimining indikatorlari

Risk indikatori	Baholash mazmuni
To‘lov kechikishi	1–30, 31–60, 61–90 va 90 kundan ortiq kechikish
Qarz oluvchining pul oqimi	Kirim va chiqimlar dinamikasi
Qarz yuklamasi	Qarzning daromadga nisbati (DTI) yoki qarzga xizmat ko‘rsatishning daromadga nisbati (DSTI)
Kredit tarixining o‘zgarishi	Yangi kreditlar, kechikishlar, qayta moliyalashtirish
Hisobvaraq aylanmasi	Aylanmaning pasayish yoki o‘sish tendensiyasi
Valyuta riski	Valyutadagi kreditlar va valyuta tushumlari nisbati
Garov qiymati	Kreditning garov qiymatiga nisbati (LTV) va uning o‘zgarishi
Restrukturizatsiya	Takroriy restrukturizatsiya holatlari
Soliq va majburiy to‘lovlar	Qarzdorlik va to‘lov intizomi
Tarmoq riski	Qarz oluvchi faoliyat yuritayotgan tarmoqdagi stress darajasi

Manba: muallif ishlanmasi.

Mazkur indikatorlar asosida har bir qarz oluvchiga individual kredit risk balli (Credit Risk Score, CRS) berilishi mumkin:

$$CRS = 0{,}20F + 0{,}15P + 0{,}15D + 0{,}10C + 0{,}10L + 0{,}10G + 0{,}10M + 0{,}10S, \quad (8)$$

bu yerda: F – moliyaviy barqarorlik; P – to‘lov intizomi; D – qarz yuklamasi; C – pul oqimlari; L – kredit tarixi; G – garov sifati; M – makroiqtisodiy va tarmoq riski; S – boshqa raqamli signal indikatorlari. Koeffitsiyentlar muallif tomonidan ekspert baholash asosida dastlabki vaznlar sifatida belgilangan bo‘lib, ularning yig‘indisi 1 ga teng. Amaliyotda ular bankning tarixiy ma’lumotlari asosida logistik regressiya, “random forest”, “gradient

boosting” yoki boshqa mashinali o‘qitish algoritmlari yordamida qayta kalibrlanishi va muntazam validatsiya qilinishi lozim. Shunday qilib, kredit riskini baholash kredit berishdan oldingi skoring bilan cheklanmaydi: raqamli platforma kredit ajratilgandan keyin ham qarz oluvchini doimiy kuzatib boradi va risk oshganda avtomatik signal yaratadi.

4-jadval

NPL ulushini 3,0 foizgacha kamaytirish ssenariysi

T/r	Ko‘rsatkich	Miqdor
1.	Jami kredit portfeli, mlrd so‘m	644 637
2.	Amaldagi NPL, mlrd so‘m	23 929
3.	Amaldagi NPL ulushi, %	3,7
4.	Maqsadli NPL ulushi, %	3,0
5.	Maqsadli NPL hajmi, mlrd so‘m	19 339
6.	Zarur qisqarish, mlrd so‘m	4 590
7.	Zarur qisqarish, amaldagi NPLga nisbatan, %	19,2

Manba: Markaziy bank ma’lumotlari [3] asosida muallif hisob-kitoblari.

NPLni kamaytirish ehtiyojini miqdoriy baholash uchun ssenariy hisob-kitobi bajarildi. Kredit portfeli o‘zgarmaydi deb faraz qilinganda, NPL ulushini 3,0 foizgacha tushirish uchun maqsadli NPL hajmi (5) formula bo‘yicha 644 637 × 0,03 = 19 339 mlrd so‘mni tashkil etadi. Demak, zarur qisqarish 23 929 − 19 339 = 4 590 mlrd so‘mga teng (4-jadval).

5-jadval

Ayrim Yevropa mamlakatlarida NPLni hal etish mexanizmlari

Mamlakat	Asosiy mexanizm	O‘zbekiston uchun xulosa
Irlandiya	Muammoli aktivlarni boshqarish milliy agentligi – NAMA (2009); banklardan muammoli kreditlarni bozor qiymatiga yaqin chegirma bilan sotib olish	Davlat banklarining eski muammoli aktivlari uchun aniq mandat va faoliyat muddati cheklangan markazlashgan kompaniya
Ispaniya	Bank restrukturizatsiyasidan kelib chiqqan aktivlarni boshqarish kompaniyasi – SAREB (2012)	Muammoli aktivlarni real iqtisodiy qiymatda baholash va ularni o‘tkazish narxini aniq belgilash
Italiya	Muammoli kreditlar sekyuritizatsiyasining yuqori transhlariga davlat kafolati – GACS (2016)	Ikkilamchi bozor va sekyuritizatsiya uchun huquqiy asos yaratish
Germaniya	Muammoli va asosiy bo‘lmagan aktivlarni ajratib boshqarish uchun “bad bank” tuzilmalari (2009-yildan)	Muammoli aktivlarni asosiy bank faoliyatidan ajratish va ularni professional boshqarish

Manba: P.Baudino va H.Yun [24], J.Fell va boshq. [32] materiallari asosida muallif tomonidan tuzilgan.

Biroq NPLni kamaytirish faqat muammoli kreditlarni balansdan chiqarish hisobiga amalga oshirilmasligi kerak, aks holda NPL ko‘rsatkichi statistik jihatdan yaxshilansa-da,

bankning real kredit riski saqlanib qoladi. Shu sababli 4,59 trln so‘mlik qisqarishning manbalari alohida nazorat qilinishi lozim. Muallif tomonidan quyidagi shartli taqsimot taklif etiladi: 35 foiz – muammoli kreditlarni undirish; 25 foiz – iqtisodiy jihatdan hayotiy qarz oluvchilarni chuqur tahlil asosida restrukturizatsiya qilish; 20 foiz – garovlarni realizatsiya qilish; 10 foiz – NPL portfelini ixtisoslashgan tashkilotlarga sotish yoki boshqa rezolyutsiya mexanizmlari; 10 foiz – hisobdan chiqarish va boshqa qonuniy mexanizmlar. Bu taqsimot prognoz emas, balki NPL rezolyutsiyasining diversifikatsiyalangan modelini shakllantirish uchun metodik ssenariy hisoblanadi.

Xalqaro tajriba NPL muammosini faqat bankning ichki nazorati orqali hal qilish yetarli emasligini ko‘rsatadi: Yevropa mamlakatlarida muammoli aktivlarni aniqlash, qayta tuzish, undirish, sotish va balansdan chiqarish mexanizmlari bir-birini to‘ldiruvchi tizim sifatida shakllangan [24; 32]. Ushbu tajribaning asosiy jihatlari 5-jadvalda umumlashtirilgan.

O‘zbekiston uchun muhim jihat shundaki, XVJ baholashida banklar NPLni hal etishda asosan garovni undirishga tayanishi, suddan tashqari restrukturizatsiya va NPLni sotish amalda qo‘llanilmasligi, muammoli aktivlar bozori esa joriy o‘tkazish rejimidagi noaniqliklar sababli rivojlanmaganligi qayd etilgan [1]. Shu sababli O‘zbekiston sharoitida quyidagi to‘rt komponentdan iborat kompleks modelni joriy etish maqsadga muvofiq:

1) erta ogohlantirish: sun’iy intellekt, mashinali o‘qitish va real vaqt ma’lumotlari asosida qarz oluvchining risk profilidagi o‘zgarishlarni oldindan aniqlash;

2) MHXS 9 ga asoslangan tasniflash va zaxiralash: kredit riskining sezilarli oshishini 2-bosqichda, qadrsizlanishni esa 3-bosqichda o‘z vaqtida aks ettirish orqali NPLni kechiktirib tan olish xavfini kamaytirish;

3) muammoli aktivlarni boshqarish va undirish infratuzilmasi: bank tarkibida muammoli aktivlar bilan ishlovchi ixtisoslashgan bo‘linma tashkil etish, restrukturizatsiya, undirish, garovni realizatsiya qilish va zarur hollarda NPLni ikkilamchi bozorda sotish mexanizmlarini rivojlantirish;

4) korporativ boshqaruv: kredit berish qarorlarini biznes bo‘linmalaridan mustaqil risk funksiyasi orqali nazorat qilish, yirik qarz oluvchilar konsentratsiyasini monitoring qilish va stress-testlarni muntazam o‘tkazish.

Modelning afzalligi shundaki, u kredit riskini “NPL bor yoki yo‘q” degan ikki holat orqali emas, balki kreditning butun hayotiy sikli bo‘yicha baholaydi hamda bank ichidagi choralarni tashqi rezolyutsiya infratuzilmasi bilan bog‘laydi.

Xulosa va takliflar

Tadqiqot natijalari O‘zbekiston tijorat banklarida kredit portfeli risklarini boshqarish tizimini an’anaviy yondashuvdan raqamli, proaktiv va kompleks boshqaruv modeliga o‘tkazish zarurligini ko‘rsatdi. Tahlil asosida quyidagi ilmiy xulosalar shakllantirildi.

Birinchidan, O‘zbekiston bank tizimida rasmiy NPL darajasi (2026-yil 1-avgustda 3,71 foiz) haddan tashqari yuqori bo‘lmasa-da, Yevropa Ittifoqidagi o‘rtacha darajadan (1,8 foiz) ikki baravardan ortiq yuqori, MHXS 9 bo‘yicha 3-bosqich kreditlari ulushi esa rasmiy NPLdan qariyb ikki baravar ko‘p (2023-yilda 7,8 va 4,2 foiz). Demak, rasmiy NPL ko‘rsatkichi kredit portfeli sifatini to‘liq ifodalamaydi.

Ikkinchidan, davlat ulushli banklar kredit riskining asosiy konsentratsiya nuqtasi bo‘lib qolmoqda: ular kredit portfelining 65,5 foiziga ega bo‘lgani holda tizimdagi

NPLning 70,2 foizi ularning hissasiga to‘g‘ri keladi, ayrim davlat banklarida NPL ulushi 9,9 foizgacha yetadi.

Uchinchidan, kredit portfelining tez o‘sishi NPL ulushini mexanik ravishda pasaytirishi mumkin. Taklif etilgan kredit riskining intensivlik koeffitsiyenti 2026-yilning birinchi yarmida 4,2 ga teng bo‘lib, NPL hajmining kredit portfeliga nisbatan tezroq o‘sayotganini ko‘rsatdi. Shu sababli bank risklarini faqat NPL ulushi bilan baholash yetarli emas.

To‘rtinchidan, NPLni kamaytirish uchun bankning ichki imkoniyatlari bilan bir qatorda huquqiy, institutsional va bozor infratuzilmasini rivojlantirish talab etiladi: Yevropa tajribasi muammoli aktivlarni boshqarish kompaniyalari, sekyuritizatsiya va suddan tashqari restrukturizatsiya mexanizmlarining birgalikdagi samarasini tasdiqlaydi.

Hisob-kitoblarga ko‘ra, 2026-yil 1-avgust holatidagi kredit portfeli o‘zgarmagan taqdirda NPL ulushini 3,0 foizgacha kamaytirish uchun taxminan 4,59 trln so‘mlik muammoli kreditni qisqartirish talab qilinadi. Ushbu maqsadga faqat hisobdan chiqarish orqali emas, balki erta ogohlantirish, sifatli restrukturizatsiya, undirish, garovlarni realizatsiya qilish va muammoli aktivlar bozorini rivojlantirish orqali erishish bank tizimining uzoq muddatli barqarorligi nuqtai nazaridan samaraliroqdir. Maqolada taklif etilgan “erta ogohlantirish – MHXS 9 asosida tasniflash va zaxiralash – muammoli aktivlarni boshqarish va undirish – korporativ boshqaruv” modelini joriy etish NPL hajmini kamaytirish bilan birga kredit portfeli sifatini oshirish, kapitalga bosimni pasaytirish va banklarning moliyaviy barqarorligini mustahkamlashga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati

[1] International Monetary Fund. (2025). Republic of Uzbekistan: Financial Sector Assessment Program – Financial System Stability Assessment. IMF Country Report No. 25/145. Washington, DC: IMF. https://doi.org/10.5089/9798229015103.002

[2] World Bank. (2025). Uzbekistan – Financial Sector Assessment. Washington, DC: World Bank Group.

[3] O‘zbekiston Respublikasi Markaziy banki. (2026). Tijorat banklarining muammoli kreditlari (NPL) to‘g‘risida ma’lumot (2024-yil 1-yanvar – 2026-yil 1-avgust holatlariga). Toshkent. https://cbu.uz

[4] Fitch Ratings. (2025). Banking reform in Uzbekistan is progressing, but sector risks remain high [UzDaily, 15.05.2025]. https://www.uzdaily.uz/en/fitch-banking-reform-in-uzbekistan-is-progressing-but-sector-risks-remain-high/

[5] O‘zbekiston Respublikasi Markaziy banki boshqaruvining 2026-yil 14-avgustdagi 22/3-son qarori bilan tasdiqlangan “Banklarda aktivlar sifatini tasniflash va aktivlar bo‘yicha ehtimoliy yo‘qotishlarni qoplash uchun zaxiralar shakllantirish hamda ulardan foydalanish tartibi to‘g‘risida”gi nizom (Adliya vazirligi tomonidan 2026-yil 10-sentabrda 3937-son bilan ro‘yxatga olingan). https://lex.uz/acts/8473203

[6] O‘zbekiston Respublikasi Markaziy banki. (2025). Banklar faoliyatini tartibga solish va nazorat qilish tizimini yanada takomillashtirishga qaratilgan 2025–2028-yillarga mo‘ljallangan “Yo‘l xarita”. https://cbu.uz/uz/press_center/news/3049874/

[7] Spot.uz. (2026, 17-yanvar). O‘zbekiston bank tizimini isloh qilishning eng murakkab bosqichlariga o‘tmoqda. https://www.spot.uz/oz/2026/01/17/banking-reforms/

[8] O‘zbekiston Respublikasi Markaziy banki boshqaruvining 2026-yil 15-sentabrdagi 24/18-son qarori (Adliya vazirligi tomonidan 2026-yil 30-sentabrda 3948-son bilan ro‘yxatga olingan).

[9] European Banking Authority. (2026). Risk Dashboard – Q4 2025. Paris: EBA.

[10] O‘zbekiston Respublikasi Markaziy banki. (2026). Information on relative indicators of banking system (2026-yil 1-avgust holatiga). Tashkent. https://cbu.uz

[11] Stiglitz, J.E., & Weiss, A. (1981). Credit rationing in markets with imperfect information. American Economic Review, 71(3), 393–410.

[12] Altman, E.I. (1968). Financial ratios, discriminant analysis and the prediction of corporate bankruptcy. The Journal of Finance, 23(4), 589–609. https://doi.org/10.1111/j.1540-6261.1968.tb00843.x

[13] Basel Committee on Banking Supervision. (2000). Principles for the Management of Credit Risk. Basel: Bank for International Settlements.

[14] Basel Committee on Banking Supervision. (2017). Guidelines: Prudential treatment of problem assets – definitions of non-performing exposures and forbearance. Basel: Bank for International Settlements.

[15] World Bank. (2026). Bank nonperforming loans to total gross loans (%) (FB.AST.NPER.ZS): metadata. World Development Indicators. https://databank.worldbank.org/metadataglossary/world-development-indicators/series/FB.AST.NPER.ZS

[16] Berger, A.N., & DeYoung, R. (1997). Problem loans and cost efficiency in commercial banks. Journal of Banking & Finance, 21(6), 849–870. https://doi.org/10.1016/S0378-4266(97)00003-4

[17] Podpiera, J., & Weill, L. (2008). Bad luck or bad management? Emerging banking market experience. Journal of Financial Stability, 4(2), 135–148. https://doi.org/10.1016/j.jfs.2008.01.005

[18] Louzis, D.P., Vouldis, A.T., & Metaxas, V.L. (2012). Macroeconomic and bank-specific determinants of non-performing loans in Greece: A comparative study of mortgage, business and consumer loan portfolios. Journal of Banking & Finance, 36(4), 1012–1027.

[19] Nkusu, M. (2011). Nonperforming Loans and Macrofinancial Vulnerabilities in Advanced Economies. IMF Working Paper No. 11/161. Washington, DC: IMF.

[20] Klein, N. (2013). Non-Performing Loans in CESEE: Determinants and Impact on Macroeconomic Performance. IMF Working Paper No. 13/72. Washington, DC: IMF.

[21] Beck, R., Jakubik, P., & Piloiu, A. (2015). Key determinants of non-performing loans: New evidence from a global sample. Open Economies Review, 26(3), 525–550.

[22] European Central Bank. (2017). Guidance to banks on non-performing loans. Frankfurt am Main: ECB.

[23] International Accounting Standards Board. (2014). IFRS 9 Financial Instruments. London: IFRS Foundation.

[24] Baudino, P., & Yun, H. (2017). Resolution of non-performing loans – policy options. FSI Insights on policy implementation No. 3. Basel: Bank for International Settlements.

[25] Isakov, O. (2024). Factors affecting non-performing loans: Empirical evidence from commercial banks in Uzbekistan. Journal of Economics and Financial Analysis, 8(2), 1–21.

[26] Rustamov, J. (2026). Non-performing loans in the banking sector of Uzbekistan: A comparative analysis of state-owned and non-state-owned banks. Iqtisodiy taraqqiyot va tahlil, (5), 311–317. https://sci-p.uz/index.php/eitt/article/download/4292/4043/8194

[27] Jalilova, B. (2026). O‘zbekiston tijorat banklarida muammoli qarzdorlik (NPL) o‘sish omillari va kredit riskini erta ogohlantirish mexanizmlari samaradorligi. 335–342. https://sci-p.uz/index.php/aept/article/download/3521/3310/6755

[28] Xodjayev, H. (2025). Tijorat banklarida muammoli kredit qarzlarini boshqarish tizimini takomillashtirish. (IV), 176–183. https://sci-p.uz/index.php/aept/article/download/2890/2694/5524

[29] O‘zbekiston Respublikasi Markaziy banki. (2026). Bank tizimi faoliyatining asosiy ko‘rsatkichlari (2025-yil 1-avgust va 2026-yil 1-avgust holatlariga). Toshkent. https://cbu.uz

[30] O‘zbekiston Respublikasi Markaziy banki. (2026). Moliyaviy barqarorlik sharhi: 2025-yil. Toshkent. https://cbu.uz/upload/medialibrary/81b/wydwlfrai1rirr072q3hfymk2kpq50fb/2025_yil-uchun-moliyaviy-barqarorlik-sharhi.pdf

[31] Scope Ratings. (2026, 9 January). EU Banks NPL Heatmaps: high corporate NPLs, slow growth, geopolitics to weaken asset quality. Berlin: Scope Ratings GmbH.

[32] Fell, J., Grodzicki, M., Martin, R., & O’Brien, E. (2016). Addressing market failures in the resolution of nonperforming loans in the euro area. ECB Financial Stability Review, November 2016. Frankfurt am Main: ECB.

Copyright: © 2026 by the authors. This work is licensed under a Creative Commons Attribution- 4.0 International License (CC - BY 4.0)